

شناسایی عوامل موثر بر اثربخشی تدریس معلمان ابتدایی شهرستان سرعین: مطالعه مبتنی بر داده بنیاد

علی خالق خواه^۱، ناصر رزم طلب^{۲*}

تاریخ دریافت: ۱ بهمن ماه ۱۴۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۰ اسفند ماه ۱۴۰۲

چکیده

پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به این پرسش بود که چه عوامل موثری بر اثربخشی تدریس معلمان ابتدایی شهرستان سرعین وجود دارد؟ این پژوهش از نوع کیفی و به روش داده بنیاد انجام شده است. جامعه آماری شامل کلیه معلمان ابتدایی شهرستان سرعین می باشد. برای گردآوری داده ها نشریه های داخلی (مگ ایران، ایران داک و علم نت) و خارجی (گوگل اسکالر) جستجو شد. نمونه گیری به روش هدفمند و در دسترس انتخاب شدند. اشباع نظری در این پژوهش به انتخاب ۱۶ نفر از افراد صاحب اطلاعات منجر شد. داده های جمع آوری شده با نرم افزار MAXQDA ۲۰۲۰ کد گذاری شدند. در کل، از داده ها ۹ مقوله و ۵۸ کد استخراج شدند. مقوله های اصلی عبارتند از: شناسایی و حل مشکل، تهیه طرح درس، ایجاد جو یادگیری مشارکتی (تیمی)، ارزشیابی کیفی توصیفی به شیوه منصفانه، ایجاد جو مثبت در کلاس، مدیریت زمان کلاسی، بهره گیری از تقویت کننده های مثبت، ویژگی های اخلاقی و شخصیتی معلم و ویژگی های تخصصی معلم. نتایج پژوهش حاضر و الگوی ارائه شده در این پژوهش می تواند نقشه راه مناسبی برای اثر بخش نمودن تدریس در کلاس درس توسط معلمان باشد.

کلید واژه ها: اثربخشی، حل مشکل یادگیری، یادگیری مشارکتی، ویژگی های معلم، تخصص معلم

۱- استاد گروه مدیریت آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

۲- دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه

محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

۱- مقدمه

تدریس فرآیندی گروهی و دو طرفه است که در طی آن فراگیر و آموزش دهنده هر دو از یکدیگر تاثیر پذیری دارند. دست یابی به تدریس ایده آل، مستلزم پیوندهایی محکم بین اهداف درس، روشهای یاددهی و یادگیری دانش آموزان می باشد (Asgari & Mahjobe moadab, 2010). آموزش یکی از مهم ترین و جنجالی ترین فعالیتهای معلمان است و به دلیل اهمیت تربیت، نظریات و دیدگاه های متعددی درباره آن ارائه شده و روز به روز در حال گسترش می باشد. در همه نظریات به سه رکن اساسی فرایند یعنی آموزش، یاددهنده و یادگیرنده و محتوا و مواد آموزشی در قالب فرایند یاددهی و یادگیری یا همان تدریس پرداخته شده است (Khodayi, Saadatmand & Barat ali, 2021). اصلی ترین عنصر در بین سه رکن، تدریس است. اگر این باور صحیح باشد که وظیفه تدریس در آموزش از جمله وظایف خطیر و بااهمیت است، توجه به این وظیفه و چگونگی اجرای آن، عوامل موثر بر آن و نیز حیطه هایی که این وظیفه در آنها صورت می گیرد، از اهمیت ویژه ای برخوردار خواهد بود (Mehr Mohammadi, 2013). با توجه به اهمیت حیاتی تعلیم و تربیت از لحاظ آموزش های نظری و عملی، توجه به امر آموزش و تدریس، روش های اجرایی و نیز عوامل موثر در بهبود و افزایش اثربخشی آن بیش از پیش جلوه گر می شود (Mahmoudi, Erfani, Jamhari & Niyusha, 2019). در فرایند آموزش، تدریس و یادگیری دو بخش وابسته به هم هستند. اگر چه تدریس، فعالیت معلم است ولی نتیجه آن یادگیری است که معطوف به شاگرد است. بنابراین باید اثربخشی را در فعالیت دانش آموز مشاهده کرد (Khademi, Amir Ahmadi & Majouny, 2022). معلمان اثربخش معلمانی هستند که به دنبال دستیابی به اهدافی خاص هستند، خواه این اهداف را خود آنان یا دیگران تعیین کرده باشند (Hoy & Miskel, 2013). معلمان اثربخش باید دانش و مهارتهای لازم را برای دستیابی به اهداف مد نظر را داشته باشند و این مهارتها را در زمان مناسب و به شیوه مطلوب و مورد نظر به کار گیرند (Salimi & Ramazani, 2014). Juice, Weil & Kalhum (2015) تدریس اثر بخش را مجموعه راههایی برای دست یافتن شاگردان و کمک به آنها می دانند تا بتوانند انباشت دانش، مهارت ها و ارزش های پذیرفته شده را در خود بسازند. از این رو، مجموعه رفتارهای معلم که باعث دستیابی به اهداف آموزشی و در نهایت یادگیری بهتر فراگیر می شود، در این مقوله جای می گیرند. در فرایند آموزش، تدریس و یادگیری دو بخش به هم وابسته هستند؛ بنابراین اثربخشی فرایند تدریس معلمان منجر به افزایش کیفیت تدریس و در نهایت یادگیری بهتر می شود (Sameri, 2019). دنیای آموزش و پرورش امروز، نقطه توجه خود را از تدریس به یادگیری معطوف کرده است. این نوع نگرش، یادگیری را محور و پایه همه برنامه ها، سیاست ها و خط مشی های آموزشی قرار می دهد و لازمه آن نیز توجه به تدریس اثربخش و کارآمد است (Tale Pasand, Bigdeli & Joukar, 2012). تدریس فرایندی است که انجام دادن موفق و اثربخش آن منوط به داشتن مجموعه ای از توانمندی ها و مهارتهای عمومی است که همگان با دارا بودن آن می توانند تدریس موفق را محقق سازند (Abdolmaleki, Maleki & Farjadmand, 2019). جامع

ترین بررسی عناصر تدریس اثربخش را Herbert Walberg (1994) از دانشگاه ایلینویز¹ انجام داده است. با استفاده از فن تجزیه و تحلیل آماری، او بیش از ۳۰۰۰ مطالعه و تحقیق را انجام داد. نتایج این پژوهش نشان داد هر عنصر خاص به چه میزان در یادگیری دانش آموزان اهمیت دارد. بر همین اساس عناصر «درگیر شدن با زمان یادگیری آموزشی» با ضریب $+0/38$ و «استفاده از تقویت کننده های مثبت» با $+1/17$ و «راهنمایی ها و بازخوردها» با $+0/97$ و «فعالیت های یادگیری با تشریح مساعی» با $+0/76$ و «روحیه و جو کلاس» با $+0/60$ و «سوالات سطح بالاتر» با $+0/34$ و «استفاده از سازمان دهنده های پیشرفته» با ضریب $+0/23$ در موفقیت آموزشی دانش آموزان تاثیر داشته است (Mahloudi & et al, 2019). فرایند تدریس دارای ماهیتی پیچیده است و مولفه های مختلفی وجود دارد که برای انجام تدریسی با کیفیت باید آنها را به خوبی شناخت و به کار بست. از سوی دیگر عوامل فراوانی بر فرایند تدریس تاثیرگذارند که باید در تدریس با کیفیت و اثربخش در نظر گرفته شود. این اهمیت موجب شده است ارزیابی و بهبود کیفیت تدریس و یادگیری در آموزش و پرورش در دهه های اخیر از سوی صاحب نظران و مسئولان در کانون توجه باشد (Mahmoudi & et al, 2019). Akiri & Ugborugbo (2009) به این نتیجه رسیدند که جامعه امروز به افراد متفکر و خلاق نیاز دارد و تغییر روش های تدریس و استفاده از روش های تدریس فعال بیش از پیش ضروری است (Salimi & Ramazani, 2014). یکی از دلایل عدم تحقق تدریس اثر بخش در مدارس از نظر Abdollahi (2012) و Jafariyan, Habibolah & Oujagi (2016)؛ Shabani (2012) عدم آشنایی معلمان و مجریان برنامه های درسی با مفهوم تدریس اثربخش است. اصطلاح تدریس در متون علوم تربیتی مفهومی آشنا به نظر می رسد ولی اکثر مدرسان و برنامه ریزان با معنی و ماهیت آن آشنایی ندارند. تدریس فرایندی علمی و پیچیده است که از پیش توسط معلم برنامه ریزی و طراحی می شود و در کلاس درس اجرا و پیاده می شود و هدفش درگیری میان فراگیران با موضوعات و مطالب درسی مورد یادگیری است. تدریسی موفق است که یادگیری های مورد نظر را به دست آورد یعنی فراگیران در آن حد قابل قبولی از دانش و مهارت های مورد تدریس معلم را کسب نمایند. پژوهش های Abedini (2019) و Zilayi (2011) نشان داده است که تدریس معلمان در کلاس درس همیشه هم اثربخش نیست هرچند که مدرس از نظر محتوایی در رشته مورد تدریس خود مسلط و به روز باشد اما بسیاری از معلمان از دانش محدودی درباره نظریه ها و الگوهای تدریس برخوردار هستند. معلمان اثر بخش به صورت معلم موفق به دنیا نمی آیند، بلکه برای اثر بخش بودن باید دانش و مهارت های مورد نظر جهت دستیابی به اهداف آموزشی مورد نظر را داشته باشند و نیز بتوانند آنها را در زمان مناسب و به شیوه مطلوب و مورد انتظار به کار گرفت (Sameri, 2019). Lunden (2007) معتقد است که به منظور افزایش کیفیت تدریس، ضروری است معلمان از فاکتورهای

¹ - University of illinois

و ملاک های مرتبط با توسعه حرفه ای به عنوان یک معلم آگاه باشند و این فاکتورها را در جهت تقویت تدریس خود در کلاس به کار گیرند، در غیر اینصورت تدریس آنها نتیجه ای جز حفظ طوطی وار نخواهد داشت (Andersoun, Louriyan & W, 2005). با توجه به مطالب گفته شده در بالا در پژوهش حاضر به دنبال یافتن جواب این سوال هستیم که چه عواملی بر اثربخشی تدریس معلمان ابتدایی اثرگذار است؟ مقوله های (ابعاد) اصلی موثر بر اثربخشی تدریس معلمان ابتدایی شهرستان سرعین کدام ها هستند؟

۲- پیشینه پژوهشی

رضانی (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان شناسایی مولفه های تدریس اثربخش و ارزیابی وضعیت تدریس (مطالعه موردی دانشگاه علمی کاربردی استان کردستان) که به شیوه تحلیل عامل اکتشافی انجام داده بودند، به این نتایج دست یافتند: مؤلفه های روابط انسانی، طرح درس مطلوب، توجه به محیط یادگیری، انجام دقیق روش تدریس مناسب، ویژگی های شخصیتی مدرس و ارزشیابی به موقع، بیشترین تأثیر را بر متغیر تدریس اثربخش دارند و میزان به کارگیری این مؤلفه ها در دانشگاه جامع علمی کاربردی استان کردستان تقریباً رضایتبخش بود.

عبدل و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان مولفه های اثرگذار بر تدریس اثربخش معلمان (مطالعه موردی: معلمان پایه پنجم دوره ابتدایی شهر تهران) که به شیوه کیفی و مبتنی بر رویکرد پدیدار شناسانه انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که؛ مولفه های اثرگذار بر تدریس اثربخش شامل شش مولفه ویژگی های اخلاقی و شخصیتی معلمان، ویژگی های تخصصی، مهارتهای تدریس، ارزشیابی آموزشی، کنش روان شناسانه و مدیریت کلاس معلمان در تدریس اثربخش است.

درخشان و پارسا تبار (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان بررسی تدریس اثربخش و مولفه های اثرگذار بر آن و معرفی تکنیک های افزایش اثربخشی تدریس معلمان که به شیوه داده بنیاد انجام شده بود ۵ مولفه ی اثرگذار را شناسایی کردند: ویژگی های علمی و تخصصی معلم، مهارتهای تدریس معلم، ارزشیابی در طول فرایند تدریس، کنش و واکنش بین معلم و دانش آموز در حین تدریس و مدیریت مطلوب کلاس از سوی معلم.

لوئی و منگ (۲۰۰۹) مطالعه ای کیفی با عنوان ویژگی های معلم اثربخش؛ به این نتیجه رسیدند که ابعاد اثربخشی عبارتست از: الف) اخلاق معلم ب) مهارتهای حرفه ای ج) پیشرفت حرفه ای د) تأثیر معلم در نمره های امتحانی دانش آموزان

مالیکو (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان شناسایی مولفه های معلمان اثربخش، ۶ مولفه را شناسایی کرد که عبارتند از: توانایی در ارتباط دادن مطالب درسی به یکدیگر، انگیزش دانش آموزان، فراهم کردن محیط مناسب برای یادگیری، حفظ و نگهداری علاقه مندی به دانش آموزان و مدیریت کلاس درس.

۳- روش تحقیق

این پژوهش از منظر هدف، کاربردی و از نظر رویکرد، کیفی می باشد. از روش داده بنیاد برای انجام پژوهش استفاده شده است. دلیل استفاده از روش داده بنیاد در پژوهش حاضر این بود که مدلی برای تبیین عوامل موثر بر روش تدریس معلمان ابتدایی وجود ندارد و به کارگیری روش داده بنیاد می تواند چنین چارچوبی را فراهم آورد. این روش سیستماتیک و دارای سه مرحله اصلی کد گذاری باز، کد گذاری محوری و کد گذاری انتخابی یا گزینشی است. این پژوهش در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ در شهرستان سرعین و در بین معلمان ابتدایی شاغل در شهرستان سرعین با رویکرد پژوهش کیفی و روش پدیدار شناسی توصیفی برای شناسایی عوامل موثر بر اثربخشی تدریس معلمان ابتدایی انجام شد. پدیدار شناسی توصیفی کمتر به تفاسیر پژوهشگر و بیشتر به توصیف تجارب مشارکت کنندگان در مصاحبه تاکید دارد. معیار ورود افراد به پژوهش، آشنایی معلمان با روشهای نوین تدریس و به کارگیری آن در کلاس درس می باشد. این روشهای نوین و خلاقانه باید در حضور محقق (راهبر آموزشی منطقه) و در طول سال در کلاس به مرحله اجرا گذاشته شود تا صاحب اطلاعات بودن افراد برای جمع آوری اطلاعات محرز گردد.

نمونه گیری به صورت هدفمند و در دسترس و تا رسیدن به اشباع داده ها ادامه داشت؛ یعنی اطلاعاتی که از بررسی پاسخ های نمونه جدید به دست آمد، از جنس پاسخ های قبلی بود. اشباع نظری در این پژوهش به انتخاب ۱۶ نفر از معلمان شاغل در مقطع ابتدایی منجر شد؛ بنابراین حجم نمونه ۱۶ نفر بود که برخی از مشخصات شرکت کنندگان در جدول شماره (۲) آورده شده است.

جدول ۱- ویژگی های جمعیت شناسی مصاحبه شوندگان

ردیف	پست و سمت	جنسیت	مدرک و رشته تحصیلی	سابقه تدریس
۱	راهبر آموزشی	مرد	لیسانس آموزش ابتدایی	۲۰
۲	راهبر آموزشی	زن	فوق لیسانس بهسازی منابع انسانی	۱۹
۳	مدیر آموزگار	مرد	فوق لیسانس تحقیقات آموزشی	۹
۴	مدیر آموزگار	مرد	فوق لیسانس مدیریت آموزشی	۲۰
۵	مدیر آموزگار	مرد	فوق لیسانس مدیریت آموزشی	۸
۶	آموزگار	مرد	دانشجوی دکترای مدیریت آموزشی	۱۱
۷	مدیر آموزگار	مرد	فوق لیسانس روانشناسی تربیتی	۱۸
۸	مدیر	مرد	لیسانس امور فرهنگی	۱۰
۹	مدیر آموزگار	مرد	لیسانس زبان و ادبیات فارسی	۳۰
۱۰	مدیر آموزگار	زن	لیسانس روانشناسی تربیتی	۲۵

۱۱	آموزگار	مرد	لیسانس آموزش ابتدایی	۹
۱۲	آموزگار	زن	فوق لیسانس روانشناسی تربیتی	۱۵
۱۳	مدیر آموزگار	مرد	فوق لیسانس مدیریت دولتی	۱۵
۱۴	آموزگار	زن	فوق لیسانس مدیریت آموزشی	۱۷
۱۵	مدیر	مرد	فوق لیسانس تکنولوژی آموزشی	۹
۱۶	مدیر	مرد	لیسانس آموزش ابتدایی	۲۵

Patton (2009) اصطلاح نمونه گیری هدفمند را برای توصیف نوعی از نمونه گیری به کار می برد که در آن نمونه هایی انتخاب می شود که از لحاظ هدف های پژوهش کیفی اطلاعات غنی را دارند. برای گردآوری داده ها از مصاحبه نیمه ساختارمند استفاده شد. قبل از انجام مصاحبه درباره اهمیت و هدف از انجام پژوهش با معلمان صحبت شد و پس از جلب اطمینان و اعتماد آنها در مورد محرمانه بودن مصاحبه، رعایت نکات اخلاقی مصاحبه و هماهنگی با معلمان، زمانی برای مصاحبه تعیین و طبق همان زمان به مدارس مراجعه و در محیطی آرام و ساکت به گفتگو پرداختیم و برای اینکه اطلاعات مبادله شده تحریف نشود یا فراموش نشود با اجازه مصاحبه شونده گفتگوها ضبط و در زمان تجزیه و تحلیل مورد استفاده قرار گرفت.

پس از جمع آوری داده ها تجزیه و تحلیل با نرم افزار MAXQDA ۲۰۲۰ انجام شد. به این صورت که ابتدا متن مصاحبه ها در نرم افزار WORD تایپ و سپس به کمک نرم افزار در سه مرحله کد گذاری باز، محوری و گزینشی (انتخابی) عمل کدگذاری انجام شد. اعتبار بخشی به داده ها با استفاده از روش بازبینی اعضا انجام شد؛ یعنی متن مصاحبه ها و مضامین استخراج شده از آنها مجدداً توسط داور دوم بازنگری و تایید شد.

۴- یافته‌ها

در این پژوهش، اجرای مصاحبه با تاکید بر عوامل موثر بر اثربخشی تدریس معلمان انجام شد، پژوهشگر روند مصاحبه را با چند سوال آغاز کرد و در ادامه متناسب با جوابهای مشارکت کنندگان با طرح سوالهای دیگر، واکاوی عوامل موثر بر اثربخشی تدریس را بررسی کردیم. ابتدا از مشارکت کنندگان خواسته شد تا تعریفی از اثربخشی داشته باشند. سپس شرایط و ویژگی های یک تدریس اثربخش را بیان نمایند. در ادامه مولفه های اثرگذار بر تدریس اثر بخش مورد بحث و بررسی قرار گرفت. وظایف و خصوصیات معلم در تدریس اثر بخش مورد بحث قرار گرفت و در انتها موانع و مشکلاتی که پیش روی یک معلم قرار دارد و باعث می شود تدریس اثربخش نباشد را بررسی کردیم. در نهایت پس از تحلیل داده ها، مقوله ها و کد ها استخراج شد که همگی مربوط به عوامل موثر در اثربخشی تدریس معلمان در مقطع ابتدایی هستند. در ادامه ۹ مقوله و ۵۸ کد استخراج شده از پژوهش به طور خلاصه در جدول زیر ارائه می شود:

جدول (۲) - مفاهیم، مقوله ها و کدهای استخراج شده از داده های کیفی براساس اجزای نظریه

داده بنیاد

عوامل موثر بر تدریس اثربخش	
مقوله	کدها
شناسایی و حل مشکل یادگیری	۱- توجه به نحوه خواندن هر دانش آموز ۲- توجه به نحوه تلفظ کلمات ۳- بررسی دقیق تکالیف و بررسی جزئیات ۴- عدم درک مفهوم مساله توسط دانش آموز ۵- تبدیل مساله های انتزاعی به مفهوم عینی ۶- ارتباط دادن مسائل به زندگی روزمره ۷- استفاده از روش مجسم برای درک مطلب ۸- استفاده از تکالیف عملکردی ۹- برقراری ارتباط بین مطالب جدید با پیش نیاز درس جدید
تهیه طرح درس	۱- بیان واضح هدف درس ۲- تبدیل هدف کلی به اهداف رفتاری ۳- بیان انتظارات آموزشی از سوی معلم ۴- تسلط بر مطالب درسی ۵- پیش بینی بهره گیری از وسایل کمک آموزشی ۶- انتقال شفاف و واضح مطالب ۷- تعیین توالی تدریس
مشارکت دادن دانش آموزان در فرایند یادگیری	۱- مشارکت دانش آموزان در حین تدریس ۲- استفاده از روش بحث گروهی در تدریس ۳- خلاصه کردن درس توسط دانش آموزان ۴- انجام فعالیتها توسط گروهها ۵- بیان نظر و یافته گروهها توسط اعضای کم رو
ارزیابی کیفی توصیفی	۱- مقایسه دانش آموز با میزان پیشرفت خودش ۲- خودداری از مقایسه دانش آموز با دیگری ۳- در نظر گرفتن تفاوتهای فردی در یادگیری ۴- تهیه تکالیف متفاوت با میزان یادگیری دانش آموزان ۵- پرهیز از ایجاد استرس با آزمونهای مختلف
ایجاد جو و روحیه مثبت در کلاس	۱- ایجاد تغییرات مثبت در افکار ۲- ایجاد نشاط و شادی در کلاس ۳- تلفیق آموزش با بازی ۴- افزایش مسئولیت پذیری در دانش آموزان

<p>۵-تبدیل مدرسه به محیطی شاد و سرزنده ۶-ایجاد تغییرات ظاهری در تزئین کلاس ۷-ترتیب دادن برنامه های تفریحی و اردویی ۸-تقدیر از دانش آموزان شاد و با نشاط</p>	
<p>۱-شروع تدریس در زمان برانگیختگی دانش آموزان ۲-دادن زمان مساوی به گروهها برای صحبت ۳-مدیریت زمان کلاسی و در نظر گرفتن آستانه تحمل دانش آموزان ۴-دادن انعطاف به تدریس ۵-خودداری از بیان نکات غیر ضروری</p>	مدیریت زمان کلاسی
<p>۱-تشویق بحث های کلاسی ۲-تهیه جدول تشویق ۳-تشویق رفتارهای مثبت در گام اول ۴-استفاده از جملات تحسین برانگیز از سوی معلم ۵-استفاده از کارتهای جایزه و ستاره های طلابی ۶-ارزش دادن به رفتار مثبت دانش آموز</p>	بهره گیری از تقویت کننده های مثبت
<p>۱-شوخی طبع بودن معلم ۲-داشتن اعتماد به نفس ۳-اشتیاق و علاقه معلم به دانش آموزان ۴-وقت شناس بودن معلم ۵-نوع پوشش و ظاهر آراسته معلم ۶-تعهد و مسئولیت پذیر بودن معلم ۷-رعایت عدالت بین دانش آموزان ۸-داشتن سعه صدر</p>	ویژگی های اخلاقی و شخصیتی معلم
<p>۱-تسلط به موضوع درس ۲-داشتن معلومات به روز و کارآمد ۳-مطالعه مستمر روشهای تدریس ۴-تسلط به روشهای تدریس نوین ۵-جدی بودن در کار و پشتکار داشتن</p>	ویژگی های تخصصی معلم

با توجه به جدول ۳ و نیز فرایند کدگذاری محوری از مفاهیم برخاسته از کدهای باز و بر اساس عناصر نظریه داده بنیاد می توان چنین گفت که شناسایی عوامل موثر بر اثربخشی تدریس معلمان ابتدایی شهرستان سرعین از ۱۵ مقوله و ۵۸ کد به اشباع نظری رسید.
در ادامه توضیحاتی پیرامون هر یک از مقوله ها ارائه می شود:

۱- شناسایی و حل مشکل یادگیری

تدریس اثر بخش تدریسی است که در آن معلم به شناسایی و حل مشکلات تدریس، تشخیص و ترمیم ضعف موجود در تدریس و جبران نواقص آموزشی اقدام نماید (Eslamiyan, 2018). دانش آموزان با تفاوت‌های فردی زیادی به مدرسه می‌آیند و همه آنها با یک سبک و با یک سرعت یاد نمی‌گیرند، بنابراین معلم لازم است به همه دانش آموزان بر حسب نیازهایشان رسیدگی نماید. مشارکت کننده شماره (۱) معتقد است معلم باید در طول تدریس با تک تک دانش آموزان به طور انفرادی کار کند به نحوه خواندن کلمات، تلفظ صحیح حروفات دقت نماید اگر مشکلات یادگیری در پایه اول اصلاح نشود این مشکلات برای همیشه با دانش آموز می‌مانند. مشارکت کننده شماره (۶) می‌گوید: یکی از مشکلات یادگیری دانش آموزان در درس ریاضی این است که آنها بلد نیستند ضرب و تقسیم کسر را به مساله تبدیل کرده و سپس آن را حل نمایند. اگر بتوانند ضرب کسر را به مساله تبدیل کنند کاربرد کسر در زندگی را یاد می‌گیرند و درس برای آنها جذاب و شیرین می‌شود. مشارکت کننده شماره (۷) معتقد است باید برای حل مشکلات یادگیری بین مطالب قبلی و جدید پل ارتباطی ایجاد کنیم و باید در تدریس خودمان نظریه David Ausubel را به کار گیریم تا یادگیری برای دانش آموزان معنی دار شود و از درس خواندن خوششان بیاید.

۲- تهیه طرح درس

معلم اثربخش کسی است که با طرح درس از پیش تعیین شده در کلاس حضور یابد و به ارائه آموزش موثر مطابق با آن طرح درس بپردازد و با این هدف، تسلط بر موضوع درس و تخصص در آن، تنوع در روشهای تدریس، داشتن انتظارات بالا و معقول از فراگیران به تدریس خود مشروعیت بدهد (Khodayi & et al, 2021). مشارکت کننده شماره (۳) می‌گوید: همه معلمها باید طرح درس از پیش تنظیم شده ای داشته باشند و دقیقاً بدانند درس را از کجا شروع می‌کنند و با کدام سبکهای یادگیری ایجاد انگیزه کرده و کجا به اتمام می‌رسانند. مشارکت کننده شماره (۴)، (۸)، (۹) و (۱۰) همگی معتقدند داشتن طرح درس باعث می‌شود معلم در کلاس اهداف روشن و شفاف برای دانش آموزان تعیین کند و حتی فعالیتهای فوق برنامه مناسبی برای آنها داشته باشد. با داشتن طرح و برنامه مشخص و تسلط معلم به موضوع، مقام و مرجعیت معلم نزد دانش آموزان حفظ می‌شود و حرفهای معلم برای دانش آموزان حجت می‌شود و همگی حرفهای معلم را قبول می‌کنند.

۳- مشارکت دادن دانش آموزان در فرایند یادگیری

تدریس دو مفهوم دارد. زمانی که معلم در کلاس همه کاره است و فراگیران نقش فعال و موثری در فرایند تدریس ندارند. این یک مفهوم بسته از تدریس است و زمانی که مشارکت در فرایند تدریس، بیشتر به فراگیران مربوط است و وظایف بین معلم و فراگیران تقسیم می‌شود و نهایتاً تدریس را به سمتی سوق می‌دهد که از طریق تعامل انجام پذیرد. یک مفهوم باز از تدریس است (Derakhshy, 2021). اکثر مشارکت کنندگان در مصاحبه معتقدند یادگیری باید با

مشارکت دانش آموزان انجام شود و نباید معلم از روشهای سنتی تدریس استفاده کند. مشارکت کننده شماره (۱۵) معتقد است به جای روش تدریس سخنرانی از بحث گروهی استفاده کنیم. مشارکت کننده شماره (۵) و (۱۳) معتقدند برای رفع کم رویی دانش آموزان استفاده از روش مشارکتی می تواند بسیار موثر باشد البته این روش باید کم کم در کلاس اجرا شود. فعالیت هایی مثل خلاصه کردن درس توسط نمایندگان گروهها انجام شود و نظر اعضا در کلاس توسط دانش آموزان تجزیه و تحلیل شود.

۴- ارزیابی کیفی توصیفی به شیوه منصفانه

رعایت انصاف در برگزاری امتحان و درک موقعیت دانش آموزان، وارد نکردن استرس، عدم تهدید با شاخصهای توصیفی پایان ترم و ... معلم می تواند کلاس را به محل امنی برای یادگیری تبدیل کند. استفاده از اهرم فشار برای کنترل کلاس، آن را به محلی عذاب آور تبدیل خواهد کرد.

مشارکت کننده شماره (۲) معتقد است از وقتی که ارزشیابی کیفی توصیفی در مدارس اجرا می شود زحمت معلم زیاد شده اما استرس ناشی از امتحان کم شده است و دانش آموز به خاطر قبول شدن مطالب را طوطی وار حفظ نمی کند. مشارکت کننده شماره (۱۱) معتقد است در سیستم جدید ارزشیابی هر دانش آموز با خودش مقایسه می شود و هیچ کس با دوستش و با میزان پیشرفت او مقایسه نمی شود بنابراین کلاس و تحمل فضای کلاسی برای بچه ها راحت تر است. مشارکت کننده شماره (۱۶) می گوید از وقتی که دانش آموز را با ورقه امتحانی تهدید نمی کنیم یا تکالیف سنگین به آنها نمی دهیم درس خوانده برای بچه ها تبدیل به فعالیت شیرینی شده اما نبود نمره و آزمون هم باعث شده دانش آموزان نسبت به قبل افت کنند او معتقد است دانش آموزان زمان نمره قوی تر از دانش آموزان زمان کیفی توصیفی هستند اما او این روش ارزشیابی را بیشتر می پسندد.

۵- ایجاد جو و روحیه مثبت در کلاس

کلاس درس به عنوان یک گروه یا سیستم اجتماعی یا سازمان رسمی است که برای اثر بخشی تدریس لازم است جو یادگیری مطلوبی در کلاس ایجاد شود (Abdolmaleki & et al, 2019). دانش آموزان ممکن است افکار منفی از محیط، شهر و یا روستا و حتی از معلمان سال قبل داشته باشند که باید به اعتقاد مشارکت کننده شماره (۵) این افکار به ذهنیت مثبت تبدیل شود و این کار نه با حرف و شعار و بنر و نوشته در تابلو اعلانات، بلکه با عمل و رفتار معلم ممکن است. مشارکت کننده شماره (۱۰) می گوید: خودم از چند سال پیش روش تدریس را عوض کرده ام و در کلاس، درس را با بازی کردن تلفیق کرده ام. این جوری دانش آموزان مطلب را بهتر یاد می گیرند و از درس لذت می برند. مدرسه به یک محیط شاد تبدیل شده و به بهانه های مختلف جشن و مراسم می گیریم و آن را به موضوعات درس ربط می دهیم. از دانش آموزان فعال تقدیر می کنیم و کلاس را با نقاشی بچه ها تزئین می کنیم. مشارکت کننده شماره (۱۴) می گوید: اگر مدرسه محیطی شاد و بشاش داشته باشد دانش آموزان در قبال اموال مدرسه و حتی یادگیری خودشان احساس مسئولیت می کنند. به خاطر حضور در مدرسه لحظه شماری می کنند و درس خواندن را بیشتر از تعطیلی دوست خواهند داشت.

حضور دانش آموزان با معلم در اردوی کوتاه تفریحی می تواند انرژی مضاعفی به دانش آموزان بدهد.

۶- مدیریت زمان کلاسی

معلم باید به گونه ای وقت کلاس را تنظیم نماید که وقت او بیهوده تلف نگردد. بعدا نیاز به کلاس های فشرده جبرانی نباشد. او بهتر است از مطالب غیر ضروری پرهیز نماید و طبق زمان بندی بر اساس سر فصل تهیه شده تدریس کند. مدیریت کلاس درس با مولفه های زیادی در ارتباط است. مشارکت کننده شماره (۳) معتقد است اگر معلم بداند تدریس را کی شروع می کند و ایجاد انگیزه مناسبی در دانش آموز به عمل می آورد وقت کلاس را طوری تنظیم می کند که به همه کارهایش مثل بررسی تکالیف، بحث کلاسی، ارائه درس و جمع بندی توسط گروهها می رسد و وقت کم نمی آورد. مشارکت کننده شماره (۷) می گوید اگر وقت را مدیریت نکنیم ممکن است مطلب نصفه بماند و تدریس تمام نشود و جلسه بعد دوباره مطالب قبلی را بگویم این جوری جذابیت کلاس پایین می آید و مطالب تکراری می شود. مشارکت کننده شماره (۱۲) و (۱۵) معتقدند وقت کلاس باید طوری مدیریت شود که به همه گروه ها فرصت مساوی برای بحث داده شود. نکات غیر ضروری که ربطی به درس ندارند در کلاس مطرح نشود. مطالب اصلی همان دقایق اول گفته شود چون دانش آموزان آستانه تحمل پایینی دارند و کل ۴۵ دقیقه را نمی توانند گوش بدهند و خسته می شوند.

۷- بهره گیری از تقویت کننده های مثبت

هر نوع پاداش یا نتیجه ای که باعث شود دفعات تکرار یک رفتار افزایش یابد یک تقویت کننده مثبت محسوب می شود. به عبارتی دیگر تقویت کننده مثبت رفتار، یک شیوه انگیزش است. به این معنا که ما تقویت کننده مثبت را پیدا می کنیم و در برنامه خود و دیگران می گنجانیم (Seyf, 2010). همه معلمها از جمله مشارکت کنندگان در مصاحبه معتقدند که استفاده از تشویق کلامی، دادن کارت جایزه، تهیه جدول تشویق، دادن کارت طلایی و تشویق توسط دانش آموزان کلاس، می تواند انگیزه مثبت در دانش آموز ایجاد کند و انگیزه مثبت جهت ادامه تحصیل و تلاش به دانش آموز بدهد. مشارکت کننده شماره (۲)، (۳)، (۵) و (۹) همگی از کارتهای جایزه و دادن ستاره طلایی در کلاس استفاده می کردند و معتقد بودند این کار باعث خوشحالی و رضایت دانش آموز از یادگیری می شود و مشارکت کنندگان (۱۲)، (۱۴) و (۱۶) معتقد بودند اداره کلاس به روش رسمی خوب نیست، بهتر است گاهی به رفتار دانش آموز ارزش و بها بدهیم و به کوچک ترین فعالیت مثبت دانش آموز بال و پر بدهیم. مشارکت کننده شماره (۱۴) معتقد بود در اقدام پژوهی که انجام داده بود از کارت طلایی و تشویق کلامی زیاد استفاده کرده و انگیزه دانش آموز را برای حضور در مدرسه زیاد کرده. با این کار او معتقد بود تدریسش اثربخش تر شده و فضای مدرسه جذابتر شده است.

۸- ویژگی های اخلاقی و شخصیتی معلم

هدف از یک تدریس اثربخش فقط انتقال اطلاعات علمی نیست، بلکه نتایج حاصله از آن را نیز باید گسترش داد. برای رسیدن به این هدف معلمین با عشق و علاقه و برخورداری از شخصیت معنوی و برجسته و آشنا با اصول و روش های علمی بردل وجان فراگیران خود نفوذ نموده و استعداد های بالقوه آنان را پرورش داده و شکوفا می نمایند. به طور کلی هدف آن تسهیل درک مفاهیم و مطالب درسی و علمی برای دانش آموزان است (Khademi & et al, 2022). مشارکت کنندگان شماره (۴) و (۸) معتقدند معلم باید شوخ طبع باشد و با این کار دانش آموز را مشتاق و تشنه یادگیری و مدرسه نگه دارد به این ترتیب تدریس معلم اثربخش خواهد بود تا زمانیکه سخت گیر و رسمی برخورد می کند. مشارکت کننده شماره (۱۰) معتقد است وقت شناس بودن معلم نشان شخصیت و علاقه او به کار تدریس است و با این کار دانش آموز معلم را به عنوان الگو برای خودش انتخاب می کند. اگر معلم مرتب و آراسته لباس بپوشد (منظورم لباس گران قیمت نیست) حرف معلم و آموزش معلم را دانش آموز راحت قبول می کند. مشارکت کننده شماره (۱۳) می گوید: برای ویژگی شخصیتی معلم چند تا مولفه وجود دارد مثل اینکه معلم به کارش متعهد باشد و با جدیت به کارش بپردازد. در برخورد و گفتگو حتی نوع صدا زدن دانش آموزان عدالت را رعایت کند به همه به یک اندازه نگاه کند و به همه به یک اندازه محبت کند. مشارکت کننده شماره (۴) معتقد است معلم باید سعه صدر داشته باشد و زود از کوره در نرود تا حرفش تاثیر گذاری لازم را در دانش آموز داشته باشد به این صورت تدریس معلم اثربخش خواهد بود و با کمترین زحمت می شود نتیجه بیشتری به دست آورد. مشارکت کننده شماره (۸) وقت شناسی معلم را مهم تر از بقیه ویژگی های او می داند و می گوید معلم نباید دیر به مدرسه بیاید یا زود کلاس را ترک کند تا شخصیت معلم در نظر دانش آموز محترم جلوه کند و می گوید: باید دانش آموز را با عمل به کار خوب راهنمایی کرد نه با حرف. دانش آموزان، معلم وقت شناس را بیشتر دوست دارند تا معلم وقت نشناسی که دانش آموزان را به نظم دعوت می کند.

۹- ویژگی های تخصصی معلم

این مقوله بیانگر این است که معلمان در فرایند آموزش دروس مختلف باید بر موضوع مورد تدریس تسلط، تخصص و دانش به روزی داشته باشند. این ملاحظات دارای زیر مقوله های تسلط کامل بر موضوع تدریس، دانش علمی معتبر و به روز و کارآمد از موضوع درسی، بیان کاربردی موضوع درسی در زندگی است. در واقع بهترین روش تدریس معلم از میزان دانش او و تسلطش بر موضوع نشأت می گیرد. اکثر مشارکت کنندگان اعتراف می کنند که معلم باید به موضوع درس مسلط باشد و در کلاس از کتابهای کمک درسی استفاده نکند. مشارکت کننده شماره (۱) معتقد است تسلط به موضوع درس باعث می شود مقام تخصصی معلم در بین دانش آموزان بالا برود و تدریس مسلط باعث اقتدار معلم می شود. مشارکت کننده شماره (۷) می گوید: معلمی که به اطلاعات روز مسلط است و در فضای مجازی علاوه بر مطلب کتاب اطلاعات به روز به دانش آموزان در مورد درس ارائه می کند کلاس پر بار و بهتری دارد. مشارکت کننده (۵) و (۶) هر دو معتقدند معلم باید به روشهای تدریس مسلط باشد و در تدریس خود انعطاف داشته باشد و سریع در کلاس با توجه به مشکل پیش

آمده موضع بگیرد و از روشهای تدریس خلاقانه کمک بگیرد حتی اگر شده نمایش اجرا کند تا دانش آموز مفهوم درس را بفهمد. مشارکت کننده شماره (۹) می گوید: من همیشه کتاب روشهای تدریس دوران دانشجویی را مطالعه می کنم و گهگاهی نکاتی از آنها یاد می گیرم که قبلا متوجه نشده بودم همین کار به من کمک زیادی می کند. مشارکت کننده شماره (۱۵) می گوید: مطالعه کتب دانشجویی به تنهایی کافی نیست الان روشهای نوینی ابداع شده اند که در کتابهای قبلی نبود گاهی باید منابع به روز را مطالعه کرد و با الگوهای یادگیری هم آشنایی داشت تا در کارها موفق شد. متأسفانه دیگر کتابهای روش تدریس را به روز نمی کنند همان کتابهای قدیم است. باید یافته های جدید وارد کتابها شود تا اطلاعات ما همیشه به روز باشد. به جای کتابها می شود مقالات معتبر علمی را هم مطالعه کرد.

۵- بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر شناسایی مقوله های موثر در اثربخشی تدریس معلمان مقطع ابتدایی بود. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که یافته ها منجر به شناسایی ۹ مقوله و ۵۸ کد شد که در شکل زیر مقوله ها نشان داده شده است.

شکل شماره ۱. مقوله های شناسایی شده بر اثربخشی تدریس موثر در مقطع ابتدایی
 شناسایی و حل مشکلات یادگیری: مشکلات یادگیری دانش آموزان در مقطع ابتدایی به زعم مشارکت کنندگان عبارت بودند از: مشکل در ادای حروفات و برخی کلمات، تلفظ غلط برخی کلمات ناآشنا، غلط نوشتن تمرینات و تکالیف، عدم درک مفهوم مساله ریاضی و ناتوانی در حل مسئله، عدم توانایی تبدیل مسائل انتزاعی به عینی، ارتباط ندادن مطالب آموزشی به زندگی، عدم تدریس مرحله مجسم برای درس ریاضی، عدم استفاده از آزمونهای عملکردی در درس ریاضی برای تبدیل مفاهیم سطح دانش به درک و فهم و کاربرد و عدم برقراری ارتباط بین مطالب جدید و قبلی. اینها مشکلاتی هستند که دانش آموزان در کلاس تجربه می کنند و عدم حل این مشکلات باعث می شود درس و مدرسه جذابیت خود را از دست بدهد و دانش آموز از روی اجبار والدین در کلاس حاضر شود. در صورتی که معلمان بتوانند این مشکلات را در کلاس درس شناسایی کنند و برای حل این مشکلات برنامه منسجمی داشته باشند تدریس معلمها اثر بخش بوده و به نتایج مثبت می انجامد در غیر این صورت حفظ طوطی وار مطالب و دلسردی از مدرسه را به دنبال خواهد داشت. پژوهش حاضر با یافته های (Asgari & Mahjoube Moaddab (2010, Mahmoudy (2019) و Abdolmaleki, (2019) Maleki & Farjadmand) از این جهت که به بررسی و شناسایی مشکلات یادگیری دانش آموزان پرداخته اند هم سو می باشد.

داشتن طرح درس، یعنی طراحی اصولی فعالیتهای معلم برای یک جلسه آموزش که در آن فعالیتهای معلم و دانش آموز پیش بینی می شود و مشکلات احتمالی پیش بینی شده و معلم مجهز و آماده در

کلاس آماده می شود. جزئیات تدریس در ذهن معلم وجود دارد و دقیقاً می داند دنبال کدام هدف کلی و اهداف رفتاری است و قرار است دانش آموزان کدام انتظارات آموزشی او را برآورده کنند. بنابراین وسایل مورد نیاز را از قبل آماده می کند. تکالیف آمادگی، تمرینی، بسط و خلاقیتی را تدارک می بیند و درس را جذاب و شیرین ارائه می دهد و اکثریت دانش آموزان مطالب درسی را متوجه شده و پاداش درونی از این یادگیری دریافت می کنند. برای بقیه دانش آموزان که ضعف جزئی دارند معلم می تواند برنامه ریزی دقیق داشته و برای حل مشکلات آموزشی آنها فعالیت مناسبی تدارک ببیند. مثل راهنمایی گرفتن از سایر همکاران یا گروههای درسی یا تهیه و تدوین اقدام پژوهی. یافته های پژوهش حاضر با پژوهشهای (Eslami Zezhad & Zohour (2010)، TalePasand & et al (2012)، (Sharifiyan, Nasr & Abedi (2020) و (Abdolmaleki, Maleki & Farjadmand (2019)) از این جهت که به نقش طرح درس در ارتقای اثربخشی تدریس پرداخته اند همسو می باشد. مشارکت دادن دانش آموزان در یادگیری یعنی معلم باید همه دانش آموزان را در تمام مراحل تدریس، اعم از شروع تدریس، ارائه و خلاصه کردن و ... فعالانه شرکت دهد تا اداره کلاس به شکل مطلوبی صورت گیرد. بدین طریق، دانش آموزان مطالب مورد نظر را به خوبی فراگیرند زیرا این دانش آموزان هستند که یادگیری را محقق می سازند. برای تحقق این امر، لازم است معلم برای دانش آموزان فرصت فعالیتهای علمی نظیر: تجربه، آزمایش و مشاهده را مهیا کند، آنان را برای مشارکت در بحث های کلاس و سایر فعالیتهای جمعی ترغیب کند و اجازه دهد تا در یادگیری خود سهیم شوند. بدین معنا که باید به دانش آموزان اجازه داد درباره آن چه یاد می گیرند و نیز درباره شیوه های یادگیری خود سهیم باشند. محیط یادگیری باید طوری ترتیب داده شود که در آن دانش آموزان به عنوان افراد مستقل از هم و به عنوان اعضای گروههای مشارکتی فعال باشند. مشارکت در یادگیری منجر به تثبیت یادگیری در ذهن می شود و ماندگاری مطالب بیشتر می شود. یافته های پژوهش حاضر با یافته های (Salimi & Ramazani (2014)، Sameri (2019)، Mahmoudi & et al (2019)) و (Khodayi, Saadatmand & BaratAli (2021)) از این جهت که به نقش مشارکت دادن دانش آموزان در فرایند یادگیری و نقش آن در بهتر یاد گرفتن مطالب از سوی دانش آموزان اشاره کرده اند، همسو می باشد.

ارزشیابی توصیفی به شیوه منصفانه، این مقوله بیانگر این است که معلمان در هنگام تدریس دروس مختلف باید بر اصول و روشهای ارزشیابی بهینه در کلاس درس و متناسب با موضوعات مختلف آموزشی تسلط داشته باشند. این مقوله شامل عدم مقایسه میزان پیشرفت دانش آموز با سایر دانش آموزان است. در این روش پیشرفت هر دانش آموز با خودش مقایسه می شود و نوع ارزشیابی ملاک مدار نیست بلکه هنجار مدار است. تفاوتهای فردی هر دانش آموز در نظر گرفته شده و به سرعت پیشرفت دانش آموز حتی اگر کم باشد ارزش داده می شود. تکالیف متناسب با توان دانش آموز تهیه شده و در اختیار آنها قرار داده می شود. در موقع ارزشیابی فعالیت دانش آموزان اگر معلم منصفانه قضاوت کند اشتیاق دانش آموز برای ادامه تحصیل و در کلاس ماندن بیشتر می شود. وارد کردن

استرس و اضطراب به دانش آموز برای گرفتن شاخص بالاتر در آزمون مغایر با اهداف ارزشیابی کیفی و توصیفی می باشد و فراهم کردن محیط آرام و به دور از تشنج می تواند اشتیاق دانش آموز به درس را بیشتر کند و در نتیجه اثربخشی تدریس معلم را بالا ببرد. یافته پژوهش حاضر با یافته های Khodayi, Saadatmand & BaratAli, Khademi, Amir Ahmadi & Majouny (2022) و (2021) و (Asgari & Mahjoube Moadab 2010) از این نظر که همه این پژوهشگران در یافته های خود به نقش ارزشیابی منصفانه در اثربخش بودن تدریس اشاره داشته اند، همسو می باشد.

ایجاد جو مثبت در کلاس، مدیریت کلاس درس مانند دیگر موقعیت های اجتماعی و گروهی مستلزم انجام کارهای مدیریتی، یعنی طراحی و سازماندهی، رهبری و نظارت است. تحقق این کارکردها، جو کلاس را برای یادگیری و آموزش فراهم می کند. موفقیت کلاس درس دارای ویژگی های خاصی است که تفکیک کارکردها از یکدیگر کار سختی است. نتیجه تعامل کلیه کارکردهای مدیریت کلاس، جو یادگیری اثربخش است که ایجاد می شود (Ghaziyan & et al, 2017). جو کلاس درس یک ویژگی محسوس است که با ورود به هر کلاس درس مشخص می شود، و در نتیجه کارکردهای مدیریت کلاس درس است که در نهایت بر پیشرفت تحصیلی و بازده نهایی کلاس درس تاثیر می گذارد و با ایجاد تغییرات مثبت در افکار، ایجاد نشاط و شادی در کلاس، تلفیق آموزش با بازی، افزایش مسئولیت پذیری در دانش آموزان، تبدیل مدرسه به محیطی شاد و سرزنده، تزئین کلاس و شرکت در اردوهای تفریحی همراه است. یافته های پژوهش حاضر با یافته های Salimi & Ramazani (2014) و (Sameri 2019) از این جهت که هر دو محقق به ایجاد جو مثبت در کلاس اشاره کرده اند و آن را عامل موثر در اثربخش بودن تدریس عنوان کرده اند، همسو می باشد.

مدیریت زمان کلاس، معلم باید به گونه ای وقت کلاس را تنظیم نماید که وقت او بیهوده تلف نگردد. بعدا نیاز به کلاس های فشرده جبرانی نباشد. او بهتر است از ارائه مطالب غیر ضروری پرهیز نماید و طبق زمان بندی بر اساس سر فصل تهیه شده تدریس کند. مدیریت کلاسی با مفاهیمی مثل شروع تدریس در زمان برانگیختگی دانش آموزان، دادن زمان مسای برای صحبت کردن دانش آموزان، مدیریت زمان کلاسی و در نظر گرفتن آستانه تحمل دانش آموزان، دادن انعطاف به تدریس و خودداری از بیان نکات غیر ضروری تبیین می شود. با پیشرفت علم در دهه های اخیر و نبود زمان کافی برای آموزش تمامی اطلاعات، لازم است معلمان کلاس را طوری مدیریت کنند که بتوانند به شیوه مناسب اطلاعات مورد نیاز را منتقل کنند و از ارائه مطالب غیر مرتبط خودداری کنند. یافته پژوهش حاضر با یافته Tale Pasand, Bigdeli & Joukar, (2012) از این منظر که طالع پسند به نقش مدیریت زمان در اثربخش بودن تدریس اشاره داشته است، همسو می باشد.

بهره گیری از تقویت کننده های مثبت در حین تدریس، تقویت کننده مثبت ایده آل تقویت کننده ای است که زمانی مربی در امر تغییر رفتار ناشایست دانش آموز، آن را بکار گیرد هم رفتار ناپهنجار در دانش آموز خاموش شود و هم رفتار مطلوب و پهنجار جایگزین رفتار ناشایست دانش آموز شود و دانش

آموز از انجام رفتار بهنجار لذت ببرد. تقویت کننده مثبت مثل تقویت کننده پته ای، بیان جملات تحسین برانگیز موثرترین روش افزایش توجه و علاقه در دانش آموزان می باشد. تقویت کننده باید فوری ارائه شود، مقدار آن متفاوت باشد و تازگی داشته باشد. از نظر مشارکت کنندگان تقویت کننده هایی که می توان در کلاس به منظور اثربخشی تدریس استفاده کرد عبارتند از: تشویق بحث های کلاسی، تهیه جدول تشویق، تشویق رفتارهای مثبت در گام اول، استفاده از جملات تحسین برانگیز از سوی معلم، استفاده از کارتهای جایزه و ستاره طلایی و ارزش دادن به رفتار مثبت ارائه شده از سوی دانش آموز. یافته حاضر با یافته های پژوهشگران (Asgari & Mahmoudi & et al (2019) و (Mahjoub Moadab (2010) و (Sameri (2019) از این منظر که همه این پژوهشگران از تقویت کننده مثبت به عنوان عامل موثری در اثربخش بودن تدریس نام برده اند، همسو می باشد.

ویژگی های اخلاقی و شخصیتی معلم، امروزه کشورهای پیشرفته و حتی فوق صنعتی، با وجود پیشرفت های خارق العاده تکنولوژی، مخصوصاً تکنولوژی آموزشی، باز هم معلم ارزش و اعتبار خاص خود را دارد و هنوز هیچ ماشینی نتوانسته است جای او را بگیرد. پس هیچ سازمان تربیتی، در هیچ شرایطی، نمی تواند اهمیت و ارزش معلم را انکار کند، که در این صورت ارزش انسانی را انکار کرده است؛ به همین سبب، امروز در همه ی کشورهای مترقی، قبل از اینکه به برنامه ی درسی، ساختمان و وسایل آموزشی بیندیشند، به فکر معلم هستند؛ زیرا همگی این واقعیت را دریافته اند و پذیرفته اند که هیچ یک از آنها بدون وجود معلم خوب تربیت شده، نمی تواند منشأ اثر مطلوب واقع شود. اگر چه ویژگیهای شخصیتی معلم ممکن است در موقعیتهای، شرایط و محیط های مختلف، متفاوت باشد، اما بطور کلی ویژگیهای شخصیتی او را می توان به شرح زیر خلاصه کرد: شوخ طبع بودن، داشتن اعتماد به نفس، اشتیاق و علاقه معلم به دانش آموزان، وقت شناس بودن معلم، نوع پوشش و ظاهر آراسته معلم، تعهد و مسئولیت پذیر بودن معلم، رعایت عدالت بین دانش آموزان و داشتن سعه صدر. معلمان با داشتن چنین ویژگی هایی انتظار داریم کلاس پر بار و تدریس اثر بخش داشته باشند. یافته پژوهش حاضر با یافته (Khademi & et al (2022)، (Khadayi & et al (2021)، (Derakhshi Nezhad & Sharifiuyan, Nasr و (Salim & Ramazani (2019)، (Sameri (2019)، (Parsi Tabar (2021) و (Abedi (2011) از این منظر که همه پژوهشگران به ویژگی های اخلاقی و شخصیتی معلم در فرایند تدریس به عنوان عامل موثر اشاره کرده اند، همسو می باشد.

ویژگی های تخصصی معلم، این مقوله بیانگر این است که معلمان در فرایند آموزش دروس مختلف باید بر موضوع مورد تدریس تسلط، تخصص و دانش به روزی داشته باشند. این ملاحظات دارای زیرمقوله های تسلط کامل بر موضوع تدریس، دانش علمی معتبر و به روز و کارآمد از موضوع درسی، بیان کاربردی موضوع درسی در زندگی است. در واقع بهترین روش تدریس معلم از میزان دانش او و تسلطش بر موضوع نشات می گیرد. اساسی ترین مسئولیت معلم این است که در رشته، زمینه و تخصص خود آگاهی و آمادگی لازم را احراز کند. معلمانی که از دانش حرفه ای بالاتری برخوردارند از توانایی بالاتر در جلب مشارکت دانش آموزان در فرایند یادگیری، لذت بخش نمودن آموزش و معنی

دار نمودن آموزش برخوردار هستند و (Hadadniya & sadAbadi, ۲۰۱۳) دانش آموزان نسبت به معلمی که دارای اطلاعات علمی بسیار بالایی هستند نگرش مثبتی دارند. یافته پژوهش حاضر با یافته های (Asgari & et al (2010), Zohour & Eslaminezhad (2010) و Mahmoudi & et al (2019) از این نظر که یکی از مولفه های موثر بر تدریس اثر بخش را ویژگی های تخصصی معلم مثل تسلط به موضوع درس، داشتن دانش و معلومات به روز و کارآمد و تسلط بر روشهای نوین تدریس ذکر کرده اند، همسو می باشد.

تحقیق حاضر با محدودیتهایی از قبیل محدودیت تعمیم نتایج به خاطر انجام پژوهش در منطقه جغرافیایی خاص روبروست. محدودیت بعدی وجود ابهام در بین معلمان درباره شناسایی مشکلات دانش آموز مثل واج شناسی حافظه فعال، تکرار جملات گفتاری و مشکلات آموزشی مربوط به محیط و خانواده بود که در بحث ها این مسائل باهم تداخل پیدا می کرد. مورد آخر نبود توافق جامعی بین معلمان درباره شناخت تقویت کننده های مثبت و نقش آن در اثربخش کردن تدریس بود که باعث شد زمان جلسات مصاحبه بیشتر طول بکشد و وقت کلاس گرفته شود. در راستای یافته های تحقیق پیشنهاد می شود معلمان در کلاس درس، تک تک شاگردان را مورد توجه قرار دهند و حتی نگاه خود را بین دانش آموزان به طور مساوی تقسیم کنند، معلمان نیاز به داشتن و مجهز بودن به اطلاعات به روز را در خود تقویت کنند و سعی در دانستن و عمل کردن در مسیر تحقق اهداف آموزشی را داشته باشند، معلمان به دانش آموزان مسئولیتی در حد توانشان واگذار کنند و نظرات آنها را پذیرا باشند و شنونده خوبی برای آنها باشند، بر ارزشیابی مستمر و توصیفی مسلط باشند و همواره آن را در طول سال به کار گیرند. در کلاس درس انعطاف پذیر بوده و تلاش مجدانه ای را برای تحقق اهداف آموزشی به عمل آورند. در انتها بر سه محور کلیدی ارتباط موثر، صداقت و آگاهی تسلط کافی داشته باشند...

References

- Abdol Maleki, S.; Maleki, H.; and Farjadmand, L.; (2018). Factors affecting teachers' effective teaching (case study: fifth grade teachers of elementary school in Tehran). Scientific Journal of Teaching and Learning Research, 16 (1), 135-123. [In Persian]
- Amin Khandaghi, M.; and Seifi, Gh.; A.; (2013). Effective abilities and skills needed for teaching in the university, Higher Education Research and Planning Quarterly, No. 69, 121-147. [in Persian]

- Anderson, Lorin W. (2004). Increasing the effectiveness of teachers in the teaching process, translated by Mohammad Amini, Tehran, Madraseh Publications. [in Persian]
- Asgari, F.; and Mahjoub Modab, H.; (2010). Comparison and effective teaching characteristics from the perspective of teachers and students of Gilan University of Medical Sciences. Quarterly Journal of Medical Education Development Steps, 7 (1) 26-33. [in Persian]
- Eslamian, H.; (2017). Evaluation of the application of effective teaching components by academic staff members of the University of Medical Sciences based on the student evaluation approach. Mob and Tezkieh scientific research journal, 3, 203-190. [in Persian]
- Derakhshi Tabar, A.; and Parsi Tabar, M.; R.; (2021). Examining effective teaching and the components that affect it and introducing techniques to increase the effectiveness of teachers' teaching. Quarterly Journal of New Research Approaches in Management and Accounting, 5 (60). 198-186. [in Persian]
- Gaziyan, M. A.; Sotvan, S.; Dehdar, M.; and Ali Shirmard, A.; (2016). Investigating effective learning climate based on classroom management components. Monthly Shabak (information network of country conferences), 4 (23). 35-47. [in Persian]
- Hadadanya, N.; Yousefi Saadabadi, R.; Falah, V.; and Haddad Nia; s.; (2013). The effect of the learner's confidence towards the teacher's effectiveness and the content to be taught on his learning rate. Research Quarterly in Curriculum Planning, 10 (2), 154-145.
- Havita, N; Barak, R, Simhi, E (2001). Exemplary University Teachers: Knowledge and Beliefs Regarding Effective Teaching Dimensions and Strategies. The Journal of higher Education, 72 (6): 699-729.

- Huang, Y. C., & Lin, S. H. (2014). Assessment of Charisma as a factor in effective teaching. *Educational Technology & Society*, 17 (2), 284-295.
- Jones, S. (2003). Measuring the Quality of Higher Education: linking teaching quality measures at the delivery level to administrative measures at the university level, *Quality in Higher Education*, 9 (3): 223-229.
- Khademi, N.; Amir Ahmadi, F.; and Majuni, H.; (2022). Investigating effective teaching strategies in multi-grade classes in elementary schools in Iran. *Pajesh Quarterly in Multigrade and Consolidated Classes*, 2 (1). 1-19. [in Persian]
- Khodiyi, S.; Saadatmand, Z.; and Baratali, M.; (2021). Identifying the factors affecting teachers' effective teaching (case study: mathematics teachers in secondary school). *Educational Management Innovations Quarterly*, 16 (3), 13-29.
- Klassen, R. M., & Tze, V. M. C. (2014). Teacher's self-efficacy, personality, and teaching effectiveness: A meta-analysis. *Educational Research Review*, 12, 59–76.
- Mahmoudi, H.; Erfani, N.; Jamhari, F.; and Nyusha, B.; (2018). Compilation and validation of an effective questionnaire for teachers. *Biquarterly scientific-research journal of educational and educational studies*, 8 (20). 77-49. [in Persian]
- Mehr Mohammadi, M.; (2012). Rethinking teaching-learning processes and teacher training. Fourth edition, School Publications.
- Mohsenpour, M.; Yazdi, H.; and Akhwan Tafti, M.; (2021). Challenges of students with learning disabilities in solving verbal problems based on working memory. *Journal of*

- Empowerment of Exceptional Children, 12 (3). 1-10. [in Persian]
- Rink, J. E., & Hall, T. J. (2008). Research on effective teaching in elementary school physical Education. *The Elementary School Journal*, 108(3), 207-218.
 - Salimi, J.; and Ramezani, Q.; (2013). Identifying the components of effective teaching and evaluating the teaching situation (a case study of Kurdistan Applied Science University). *Educational Measurement and Evaluation Studies Quarterly*, 4 (8), 61-33. [in Persian]
 - Sameri, M.; (2018). Presenting an effective teaching model in the university: analysis of professors' views. *Management Quarterly in Islamic University*, 8 (1), 205-183. [in Persian]
 - Scheeler, M. C. (2008). Generalizing effective teaching skills: The missing link in teacher Preparation. *Journal of Behavioral Education*, 17(2), 145-159.
 - Seif, A.; A.; (1389). Educational measurement, assessment and evaluation, CM printing, Tehran, Doran publishing house. [in Persian]
 - Shabani Varki, B.; and Hossein Golizadeh, R.; (2015). Examining the quality of teaching in the university. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 39, 1-22. [in Persian]
 - Tale Pasand, S.; Bigdeli, I.; and Jokar, M.; (2011). Psychometric characteristics of students' evaluation of effective teaching questionnaire. *Tabriz University Psychology Scientific Research Quarterly*, 4 (15). 156-128. [in Persian]

Identifying factors affecting the teaching effectiveness of primary teachers in Sarein city: a study based on Foundation data

Ali Khaleghkhah^۱, Nasser Razmtallab^{۲*}

Abstract:

The current research was trying to answer this question, what are the effective factors on the teaching effectiveness of elementary teachers in Sarein city? This research was done qualitatively and using the foundational data method. The statistical population includes all primary teachers of Sarein city. To collect data, domestic (Iran Mag, Iran Doc and Alam Net) and foreign (Google Scholar) publications were searched. Sampling was selected in a targeted and accessible way. Theoretical saturation in this research led to the selection of 16 people with information. The collected data were coded with MAXQDA 2020 software. In total, 9 categories and 58 codes were extracted from the data.

The main categories are: identifying and solving the problem, preparing a lesson plan, creating a collaborative (team) learning atmosphere, descriptive qualitative evaluation in a fair way, creating a positive atmosphere in the classroom, classroom time management, using positive reinforcements, features Morality and personality of the teacher and professional characteristics of the teacher. The results of the present research and the model presented in this research can be a suitable road map for making teaching in the classroom by teachers more effective.

According to the extraction of codes and the identification of factors affecting the effectiveness of primary teachers' teaching, by providing a suitable platform and holding specialized courses, the effectiveness of teachers' teaching can be increased.

Keywords: effectiveness, learning problem solving, collaborative learning, teacher characteristics, teacher expertise.

^۱ - Professor, Department of Educational Management, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran

^۲ - PhD student in Educational Management, Faculty of Education and Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran